

UDK (УДК) 347.15/18
JEL Classification: K 36

Омельчук Олег Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
академік Академії наук вищої освіти України,
Заслужений юрист України,
ректор Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова
e-mail: olegnik97@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4057-380X

Анікіна Галина Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
e-mail: galinaanikina07@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7482-019X

ЗАХИСТ ПРАВА НА ЧЕСТЬ ТА ГІДНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, ПОРУШЕНИХ У МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»

Анотація. З'ясовано, що розміщення в Інтернеті неперевіреної, перекрученої інформації або даних про фізичну особу, що стосуються її приватного життя, завдає шкоди честі, гідності фізичної особи і є підставою для їх захисту. Визначено, що відповідачами у справі про захист гідності, честі чи ділової репутації порушених у мережі «Інтернет», є автор відповідного матеріалу та власник веб-сайту. У випадках, коли автор поширеної інформації невідомий або інформація є анонімною, належним відповідачем є власник веб-сайту, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал.

Ключові поняття: честь, гідність, права людини, інформація, мережа «Інтернет», оціночні судження, автор матеріалу, власник веб-сайту, відшкодування шкоди, правове регулювання.

Omelchuk Oleh,
Doctor of Law, Professor,
Honoured lawyer of Ukraine,
Cor. member of the Academy of Sciences
of Higher Education of Ukraine,
Rector of Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University
of Management and Law
e-mail: olegnik97@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4057-380X

Anikina Galyna,
Candidate of Law, Associate Professor
Department of Civil law and Process
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University
of Management and Law
e-mail: galinaanikina07@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7482-019X

PROTECTION OF THE RIGHT TO HONOR AND DIGNITY OF AN INDIVIDUAL VIOLATED ON THE INTERNET

Abstract. The necessity to study the features of protection of personal honor and dignity violated on the Internet is substantiated. It has been found that the placing on the Internet of unverified, distorted information

or data about an individual concerning his or her private life is detrimental to honor, dignity of the individual and is the basis for their protection. It is justified that the risk of harm to human rights and freedoms, due to the disclosure of data on the World Wide Web, is much higher, so regulation of information placement on the Internet cannot be done on a par with other mass media. It has been found that judgmental judgments about a person are not grounds for protection of honor and dignity. It is determined that the defendants in the case of protection of dignity, honor or business reputation in the case of dissemination of information on the Internet are the author of the relevant material and the owner of the website. In cases where the author is rich in invisible information, also if the information is anonymous, the appropriate respondent is the owner of the site on which the information material is posted, since it is he who creates the technological opportunity and the conditions for the dissemination of false information. It is emphasized that it is impossible to prove the fact of violation in court in fixing the fact of submitting information on the Internet that violates the right to honor and dignity of an individual. It has been established that in cases where the author is provided with extensive invisible information, also if the information is anonymous, the appropriate respondent is the owner of the site on which this information material is placed, since it is he who creates the technological opportunity and conditions for the spread of false information.

Key concepts: honor, dignity, human rights, information, the Internet, evaluative judgments, author of material, web site owner, redress, legal regulation.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-1-54-63

Вступ

Розвиток технологій надає фізичним особам широкі можливості для вираження своїх думок, поглядів, переконань та забезпечує швидкий процес обміну інформацією. Універсальним засобом передачі та зберігання даних є мережа «Інтернет». Масове використання можливостей Інтернету призвели до інформаційного вибуху сучасного суспільства. Будь-хто має можливість розмістити на веб-ресурсі або на своїй сторінці в соціальній мережі інформацію на будь-яку тему, після чого стає доступною необмеженій кількості читачів. Суб'єкти всесвітньої мережі, що забезпечують доступ до інформації та надають відповідні послуги, не мають змоги контролювати весь обсяг інформації, яка розміщується в мережі «Інтернет». У наш час досить часто виникають ситуації, коли в Інтернеті розміщується неперевірена, перекручена інформація, яка не відповідає дійсності, фотографії, звуко- та відеозаписи, дані про фізичну особу, що стосуються її приватного життя. Інформація, яка розміщується в соціальних мережах та коментарі до неї, іноді є відверто образливими. Це завдає шкоди інтересам, честі, гідності фізичної особи й породжує обґрунтоване бажання захистити ці особисті немайнові права.

Специфіку Інтернету як засобу збирання й поширення інформації визнає і Європейський суд з прав людини, підкреслюючи особливість свободи вираження поглядів у мережі «Інтернет». На думку суду, всесвітня мережа обслуговує мільярди користувачів у всьому світі, тому правове регулювання розміщення інформації в Інтернеті не може здійснюватися нарівні з іншими ЗМІ. Ризик завдання шкоди правам та свободам людини, у зв'язку з оприлюдненням даних у всесвітній мережі, є набагато вищим.

Тому Європейський суд підкреслює обов'язок держави встановити належну правову базу, яка б забезпечувала дотримання прав та інтересів всіх прав і свобод людини під час реалізації свободи вираження поглядів у мережі «Інтернет» [1]. Незважаючи на це, національне законодавство України не визначає особливостей правового регулювання та захисту прав на честь, гідність та ділову репутацію у мережі «Інтернет». Ці відносини регулюються нормами ЦК України, які поширюються на всі питання захисту права на честь та гідність. Так, питання захисту права честі, гідності людини, які порушуються в мережі «Інтернет», залишаються одними з найбільш дискусійних та складних і потребують додаткового дослідження.

Питання захисту права на честь, гідність розглядали у своїх роботах українські вчені: О. І. Анісімов, Д. Д. Луспеник, Р. А. Майданик, К. О. Машевська, С. Б. Жданенко, К. В. Можаровська, Ю. В. Попов, О. О. Посикалюк, І. В. Саприкіна, О. В. Пушкіна, С. О. Сліпченко, Р. О. Стефанчук, А. О. Церковна, С. І. Шимон, А. С. Штефан.

Метою статті є визначення особливостей захисту прав на повагу до честі, гідності в мережі Інтернет.

1. Поняття права на честь та гідність фізичної особи

Преамбула Загальної декларації з прав людини проголошує: «Беручи до уваги, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, невід'ємних та рівних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру» [2]. Преамбула Конвенції про права дитини вказує: «Держави-учасниці прийняли цю Конвенцію з вірою в основні права людини, в гідність

і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному прогресу й поліпшенню умов життя при більшій свободі» [3]. Ст. 3 Конституції України передбачає: людина її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до ст. 68 Основного закону: «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [4].

Відповідно до ст. 297 ЦК України: 1) кожна людина має право на повагу до гідності і честі; 2) честь та гідність фізичної особи є недоторканими; 3) фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі [5].

Незважаючи на те, що честь та гідність фізичної особи охороняються нормами головних законодавчих актів нашої держави, чинне законодавство не містить дефініцій цих категорій.

Відповідно до п. 4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» «законодавство України не містить визначення понять гідності, честі, оскільки вони є морально-етичними категоріями й водночас особистими немайновими правами, яким Закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту» [6].

У тлумачному словнику сучасної української мови поняття «честь» трактується як гідні поваги й гордості моральні якості людини, її принципи, незаплямована репутація, добре ім'я як непорочність, пошана, повага [7, с. 870].

У юридичній літературі є різні підходи до визначення понять «честь» та «гідність». На думку С. Б. Жданенка, «честь» – зовнішнє суспільне визнання вчинків людини, її заслуг, що виявляється в повазі, авторитеті, славі [8, с. 40]. В. А. Бортник визначає «честь» як сукупність морально-етичних характеристик людини, яких вона набуває впродовж життя і які віддзеркалюють її суть [9, с. 8]. На думку Д. Д. Луспенника, поняття «честь» відображає ставлення суспільства до громадянина, соціальну оцінку його моральних та інших якостей [10, с. 7]. Отже, зазначені автори розуміють під поняттям «честь» оцінку внутрішніх якостей фізичної особи з боку суспільства.

І. В. Саприкіна під честю розглядає особисте немайнове благо, яке є позитивною соціальною інформацією про особу та ґрунтується на уявленнях про добро і зло, що склалися в суспільстві й усвідомлюється самою особою

[11, с. 4]. Так, науковець звертає увагу, що поняття «честь» є відображенням лише позитивних якостей людини.

Відповідно до української радянської енциклопедії «гідність» – це поняття моральної свідомості, в якому виражається уявлення про самоцінність людської особистості, її моральну рівність іншими людьми [12, с. 22].

У тлумачному словнику сучасної української мови поняття «гідність» трактується як сукупність рис, що характеризують моральні якості людини та усвідомлення нею своєї громадської важливості [13, с. 180].

Серед науковців немає єдності щодо визначення поняття «гідність». О. В. Гришук пов'язує гідність з цінністю людини в суспільстві та державі [14, с. 37]. А. О. Церковна виокремлює суб'єктивний і об'єктивний аспект гідності. На думку авторки, в об'єктивному аспекті під поняттям «гідність» варто розуміти значущість людини для суспільства з погляду її моральних, духовних, фізичних (природних) якостей, а в іншому – суб'єктивному особистісну значущість для особи її моральних, духовних, фізичних (природних) якостей, незалежно від соціальної належності та становища в суспільстві, усвідомлення й почуття цієї значущості [15, с. 12].

Зазначені позиції авторів, на нашу думку, є спірними, адже з оцінкою якостей людини з боку суспільства пов'язане поняття «честь», а не «гідність».

На думку В. Д. Недибалюк, «гідність» – це «моральна якість людини, яка полягає у внутрішній самооцінці людиною своєї індивідуальної цінності, власних якостей та здібностей, в усвідомленні людиною свого значення для суспільства і держави» [16, с. 182]. О. Р. Дашковська вважає, що: «гідність – це сукупність високих, моральних, професійних, світоглядних якостей людини, які є підставою для усвідомлення своєї суспільної цінності» [17, с. 198]. Заслугує на увагу визначення поняття «гідність», надане М. І. Хавронюком, який визначає гідність як сукупність високих моральних, світоглядних, професійних якостей людини, які дають їй підстави для самоповаги, для усвідомлення своєї суспільної цінності [18, с. 111].

Так, автори пов'язують поняття гідності з внутрішньою оцінкою людини себе як особистості, що на нашу думку, є правильним.

Отже, під поняттям «честь» варто розуміти позитивну соціальну оцінку особи з боку суспільства. Поняття «гідність» відображає сукупність позитивних моральних якостей, які дають підстави для усвідомлення людиною своєї цінності для суспільства.

2. Основні види порушень права на честь та гідність в мережі «Інтернет»

Законодавцем чітко не визначено, які саме відомості є такими, що паплюжать честь і гідність особи, оскільки таке поняття є оціночним. Своєю чергою ч. 2 ст. 302 ЦК України покладає на фізичну особу, яка поширює інформацію, обов'язок переконатися в її достовірності [5]. На ЗМІ у випадку публікації матеріалів із використанням інформації з інтернет-ресурсів, також покладається обов'язок перевіряти їх достовірність. Про це свідчить і позиція Європейського суду з прав людини: «Відповідальність преси за дотримання принципів журналістської діяльності шляхом перевірки достовірності й точності інформації, яка оприлюднюється, є ще більш високою щодо інформації, яка стосується інтернет-архівів...» [19, с. 43].

Згідно з ч. 3 ст. 277 ЦК України негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного (презумпція добропорядності). Відповідно до абз. 5 п. 15 постанови Пленуму ВСУ у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи «недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені)». У юридичній літературі під поняттям «недостовірна інформація» пропонують розуміти інформацію, що не відповідає дійсності [6, с. 13]. Найповніше ознаки недостовірної інформації відображає дефініція зазначеної категорії запропонована І. В. Саприкіною. На її думку, недостовірною є інформація, яка відтворює події і явища, які не мали місця, або не відбулися в тому розумінні, що їм надано особою, яка їх поширила [11, с. 5].

Не є підставою для притягнення до відповідальності за порушення права на честь і гідність фізичної особи розміщення інформації в мережі «Інтернет» з посилання на офіційне джерело її запозичення (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо). У цьому випадку не виникає обов'язку перевіряти достовірність такої інформації.

На думку І. В. Саприкіної, недостовірна інформація не завжди принижує честь, гідність, а лише та неправдива інформація, поширення якої призводить до порушення права фізичної особи на повагу до честі, гідності, ділової репутації [11, с. 12]. Подібною є позиція А. С. Штефан, яка стверджує, що недостовір

на інформація може і не завдавати шкоди інтересам особи [20, с. 7].

Порушенням особистих немайнових прав мережі «Інтернет» є також розголошення без згоди особи достовірних відомостей про її особисте життя, що призвело також до порушення її права на недоторканність честі та гідності.

Під час кваліфікації інформації, поширеної в мережі «Інтернет», характер такої інформації має важливе значення, адже впливає на можливість захисту особистих немайнових прав фізичної особи у випадку їх порушення. Так, під час оцінки інформації, розміщеної в Інтернеті, варто з'ясувати чи є така інформація фактичним твердженням, чи оціночним судженням. Відповідно до ч. 1 ст. 30 Закону України «Про інформацію», ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень. У ч. 2 ст. 30 цього закону роз'яснюється, що оціночними судженнями, є висловлювання, які не містять фактичних даних: «Критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані. Такі судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості [21]. Так, 20.05.2019 КЦС ВС розглянув касаційну скаргу Особа_1 на рішення Апеляційного суду Сумської області від 06.06.2017 у справі за її позовом до Особа_2 про захист честі, гідності, ділової репутації, відшкодування моральної шкоди, за результатами розгляду прийняв постанову. У постанові суд зазначив, що апеляційний суд, скасовуючи рішення суду першої інстанції, обґрунтовано відмовив у задоволенні позовних вимог про спростування недостовірної інформації. Запитання відповідача, адресоване позивачу на засіданні комісії інформаційно-консультаційного центру ПАТ «Суми обленерго», є суб'єктивною думкою Особа_2, а тому не є недостовірною інформацією, що підлягає судовому захисту шляхом її спростування, згідно з визначеним статтею 277 ЦК України порядком [22].

Так, порушенням права на честь та гідність є поширення недостовірної інформації про фізичну особу та відомостей про її особисте життя, що призвело також до порушення її права на недоторканність честі та гідності. Оціночні судження про особу не є підставою захисту для честі та гідності. Якщо особа вважатиме, що оціночне судження або думка, поширена в ЗМІ, принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права, вона має змогу скористатися тільки наданим їй ч. 3 ст. 277 ЦК України правом на відповідь [5].

3. Доведення факту порушення прав на честь та гідність у мережі «Інтернет»

Під час захисту прав, які порушуються через мережу «Інтернет», труднощі можуть виникнути із процесом доведення. Особа, права якої порушуються в Інтернеті, має надати до суду докази такого порушення.

Справа в тому, що інформація, яка розміщена у всесвітній мережі, може в будь-який момент бути видаленою з Інтернету, особою, яка є її автором або власником інтернет-ресурсу. Окрім того, у всесвітній мережі не завжди можна встановити особу, яка є автором публікації та інформацію про власника веб-ресурсу, на якому вона розміщена. Без такої фіксації, у разі видалення інформації зі сторінок певного веб-ресурсу, довести факт порушення у суді буде неможливо. Так, КЦС ВС 11.07.2018 розглянув касаційну скаргу Особа_5 на рішення Каховського міськрайонного суду Херсонської області від 20.11.2017 та постанову Апеляційного суду Херсонської області від 08.02.2018 у справі за позовом Особа_4 до Особа_5, редакції газети «Каховские новости» про захист честі, гідності, ділової репутації та відшкодування моральної шкоди, залишив скаргу без задоволення. Позивачем не надано жодних доказів розміщення відповідачами спірної інформації у соціальній мережі «Фейсбук», про спростування якої він просить. Судами першої та апеляційної інстанцій також залишено поза увагою те, що зміст позовних вимог Особа_4, викладених у прохальній частині позовної заяви, не містить жодних конкретних посилань на те, яку саме інформацію чи висловлювання, поширену в зазначених вище публікаціях, зокрема в мережі «Інтернет», варто визнати недостовірною, такою, що принижує гідність, честь чи ділову репутацію позивача, та потребує спростування, і такі вимоги не були уточнені позивачем під час розгляду справи в суді першої інстанції [23, с. 21–22].

22.05.2019 КЦС ВС розглянувши справу за касаційною скаргою Особа_1 на рішення Святошинського районного суду м. Києва від 11.07.2018 та постанову Апеляційного суду м. Києва від 30.10.2018, залишив рішення без змін. КЦС ВС зазначив, що позивачем не надано жодних доказів розміщення відповідачами спірної інформації у соціальній мережі «Фейсбук», про спростування якої він просить [23, с. 28–29].

Роздруківку тієї чи іншої інтернет-сторінки за сучасних можливостей копіювальної техніки підробити дуже легко, і судом, як доказ, вона не береться до уваги. Зафіксувати факт розміщення в мережі інформації, яка порушує право на честь та гідність фізичної особи та її

зміст, можна, зберігши цю інформацію на електронному носії відповідної копії інтернет-сторінки. В. Ямпольський вважає, що найдієвішим способом доведення факту порушення прав на честь та гідність у мережі «Інтернет» є завірення в нотаріуса інтернет-сторінок. На думку автора, зацікавлена особа має скласти на ім'я нотаріуса запит, у якому просить засвідчити факт знаходження недостовірної інформації за відповідною адресою в Інтернеті. У запиті необхідно вказати адресу сторінки, фрази та обґрунтувати мету забезпечення доказів. Нотаріус встановлює місцезнаходження такої інформації в Інтернеті, роздруковує і ця роздруківка документа стає належним письмовим доказом [24]. Чинне законодавство в сфері правового регулювання здійснення нотаріальної діяльності не передбачає вчинення такої нотаріальної дії нотаріусами України. Так, застосування такого способу фіксації розміщення інформації у всесвітній мережі стане можливим лише після наділення нотаріусів відповідними повноваженнями та внесення відповідних змін до змін до національного законодавства.

Відповідно до «Порядку надання послуг з проведення фіксації і дослідження змісту веб-сторінок у мережі «Інтернет» з видачею Експертних висновків, а також видачі довідок з відомостями про власників веб-сайтів або інформацією про їх встановлення» від 22.11.2017 [25], затвердженого директором ОП «Український мережевий інформаційний центр», суб'єкту якому належить право фіксації інформації в мережі «Інтернет» визначає «Український мережевий інформаційний центр». Так, особа, яка бажає підтвердити розміщення відомостей у мережі «Інтернет», може звернутися до зазначеного органу.

4. Специфіка захисту права на честь та гідність фізичної особи, порушених в інтернеті
Суб'єктом, якому належить право на захист гідності та честі, є фізична особа, особисті немайнові права якої порушено, а також інші заінтересовані особи (зокрема, члени її сім'ї, родичі), якщо така інформація прямо чи опосередковано порушує їх особисті немайнові права [23, с. 7]. Якщо недостовірну інформацію поширено стосовно малолітніх, неповнолітніх чи недієздатних осіб, відповідно до ст. 59 ЦПК України за захистом їх прав до суду мають змогу звернутися законні представники [26].

Відповідно до ч. 4 ст. 32 Конституції України «Кожен вправі вимагати в судовому порядку спростування недостовірної інформації, що порочить честь і гідність членів його сім'ї» [4]. Відповідно до ч. 1 ст. 277 ЦК України фізична особа, у випадку порушення її осо-

бистих немайнових прав внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь або на спростування цієї інформації [5].

Суд, який розглядає справу, задовольняючи позов, має у рішенні зазначити, чи було порушено особисте немайнове право особи, яка саме інформація визнана недостовірною і порочить гідність, честь фізичної особи, вказати на спосіб захисту порушеного особистого немайнового права. У випадку ухвалення рішення про право на відповідь або про спростування поширеної недостовірної інформації суд в рішенні може викласти навіть текст спростування інформації або зазначити, яким способом має здійснюватися спростування. За загальним правилом, інформація, що порочить особу, має бути спростована у спосіб, найбільш подібний до способу її поширення.

Відповідно до п. 12 Постанови ВС України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи відповідачами у справі про захист гідності, честі чи ділової репутації в разі поширення інформації в мережі Інтернет» є автор відповідного матеріалу та власник веб-сайту. У випадках, коли автор поширеної інформації невідомий або його особу неможливо встановити, також якщо інформація є анонімною, належним відповідачем є власник веб-сайту, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал. Оскільки саме власник веб-сайту створює технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації, тому й має відповідати за розміщену на ньому інформацію [6].

Національне законодавство не передбачає обов'язкової офіційної реєстрації веб-ресурсів, здійснення їхнього обліку та ідентифікації. Тому власник веб-сайту може виявитись невідомим. З'ясувати, хто є власником веб-сайту, можна, звернувшись до «Українського мережевого інформаційного центру» про надання інформації про нього. Відмова в наданні запитуваної інформації є підставою витребування судом інформації про власника веб-сайту.

Власник веб-сайту може перебувати і в Україні, і за кордоном. У цьому випадку постає питання про визначення юрисдикції справ про порушення права на честь і гідність в мережі «Інтернет». Як приклад, можна навести справу «Perrin v. the United Kingdom». Випадок стосувався французького громадянина п. Перріна, який проживав у Великій Британії, і був притягнутий у цій країні до відповідальності за публікацію статті непристойного характеру на інтернет-ресурсі, який підтримувався і контролювався компанією, зареєстрованою в США.

На думку заявника, Велика Британія не мала права втручатися в його діяльність, оскільки спірні матеріали були розміщені на сайті кампанії США, отже, контроль за їхнім змістом належав до американських органів влади. Перрін стверджував, що зображення, які він поширював через інтернет, у США не належали до категорії заборонених, отже, його діяльність була законною. Європейський суд не погодився з такою позицією заявника, зазначивши, що, якщо б місце публікації підпадало під юрисдикцію державних судів, то це неодмінно заохочувало б авторів до публікації матеріалів у країнах, де існує незначна можливість притягнення їх до відповідальності [27].

Так, питання про визнання чи невизнання інформації, яка розміщена в інтернеті такою, що порушує право на честь та гідність особи, здійснюється за правом держави, де відбулось порушення цих особистих немайнових прав.

У випадку, коли неможливо встановити ні автора публікації, ні власника інтернет-ресурсу, на якому розміщено інформацію, яка порушує особисті немайнові права, фізична особа, право якої порушено, може звернутися до суду про встановлення неправдивості цієї інформації.

Так, рішенням Сватівського районного суду Луганської області від 02.06.2017 № 426/17323/16-ц встановлено, що позивач звернувся до суду з вимогою про встановлення факту недостовірної інформації, яка була поширена в мережі «Інтернет» невідомими особами, стосовно того, що він є депутатом «Народної ради Луганської народної республіки». Суд задовольнив вимогу в цій частині позову, мотивував свою позицію тим, що судовий захист гідності внаслідок поширення про особу недостовірної інформації не виключається і в разі, якщо автор такої інформації невідомий. У такому випадку суд вправі за заявою зацікавленої особи встановити факт неправдивості цієї інформації та спростувати її в порядку окремого провадження [28].

Отже, хоч автора недостовірної, неправдивої інформації про особу, яка є автором інформації і яка порушує право на честь і гідність не завжди можна притягнути до відповідальності, але особа права якої порушено має можливість вимагати спростування негативної інформації у спосіб, в який таку інформацію було оприлюднено.

Відповідно до ч. 7. ст. 277 ЦК України спростування недостовірної інформації здійснюється у такий же спосіб, у який вона була поширена. Так, Деснянський районний суд м. Києва цивільну справу за позовом Особа_2 до Особа_3 про захист честі, гідності, ділової

репутації та спростування поширеної інформації, вирішив: зобов'язати Особа_3 у п'ятиденний строк після набрання судовим рішенням законної сили спростувати поширену недостовірну інформацію у такий саме спосіб, яким вона була поширена, а саме шляхом опублікування спростування недостовірної інформації в соціальній інтернет-мережі «Фейсбук» у загальнодоступній групі «Інформація_5» та видалення недостовірної інформації з дописів, розміщених в мережі «Інтернет».

Ч. 1 ст. 277 ЦК України, вказує, що фізична особа, особисті немайнові права якої були порушені внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь. Право на відповідь є спеціальним способом захисту вказаного права та полягає у можливості висвітлення власного погляду, надання пояснень щодо поширеної інформації та обставин порушення права на честь, гідність та ділову репутацію. Реалізувати цей спосіб захисту особа може як одразу після вчинення правопорушення, так і безпосередньо у процесі порушення зазначеного права.

У випадку завдання майнової та (або) моральної шкоди фізичній особі така шкода підлягає відшкодуванню.

Висновки

Розміщення недостовірної та перекрученої інформації про фізичну особу відомостей про її особисте життя у мережі «Інтернет» завдає шкоди інтересам, честі, гідності фізичної особи і породжує обґрунтоване бажання захистити ці права.

Відповідачами у справі про захист гідності, честі чи ділової репутації у разі поширення інформації в мережі «Інтернет» є автор відповідного матеріалу та власник веб-сайту. У випадках, коли автор поширеної інформації

невідомий, також якщо інформація є анонімною, належним відповідачем є власник веб-сайту, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створює технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації.

Інформація, яка розміщена в Інтернеті, може в будь-який момент бути видаленою звітти, особою, яка є її автором або власником інтернет-ресурсу. Без такої фіксації інформації із сторінок певного веб-ресурсу довести факт порушення в суді буде неможливо. Окрім того, у всесвітній мережі не завжди можна встановити особу, яка є автором публікації, та інформацію про власника веб-ресурсу, на якому вона розміщена. Суб'єктом, якому належить право фіксації інформації в мережі «Інтернет», також право про надання відомостей про власника Інтернет сторінки є «Український мережевий інформаційний центр». Так, особа яка бажає підтвердити розміщення відомостей в мережі Інтернет, або дізнатися інформацію про власника веб-ресурсу, може звернутися до зазначеного органу.

Захист гідності, честі та ділової репутації внаслідок поширення про особу недостовірної інформації, не виключається і в разі, якщо автор такої інформації невідомий. У такому випадку суд вправі за заявою заінтересованої особи встановити факт неправдивості цієї інформації та спростувати її в порядку окремого провадження. У випадку завдання майнової та (або) моральної шкоди фізичній особі така шкода підлягає відшкодуванню.

Всесвітня мережа обслуговує мільярди користувачів у всьому світі, тому правове регулювання розміщення інформації в Інтернеті, не може здійснюватися нарівні з іншими ЗМІ, тому потребує спеціального правового регулювання.

Список використаних джерел

1. Свобода слова в Інтернеті. Законодавчі ініціативи та практика розгляду кримінальних справ в Україні в 2014–2018 роках : аналітичний звіт / Л. Опришко, В. Володовська, М. Дворовий. ГО «Платформа прав людини». Київ. URL: https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/zvit_1.pdf
2. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню : Конвенція, Міжнародний документ від 26.11.1987 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_068
3. Конвенція про права дитини : Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989 р. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 1990. № 1, с. 205.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
6. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року № 1. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.

8. Жданенко С. Б. Правовий захист честі й гідності: історія та сучасність. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*. 2012. № 4. С. 39–46.
9. Бортник В. А. Кримінально-правова охорона честі та гідності особи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 17 с.
10. Луспенник Д. Д. Судочинство у справах про захист честі, гідності та ділової репутації : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2003. 20 с.
11. Саприкіна І. В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи за законодавством України (за матеріалами судової практики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 21 с.
12. Українська радянська енциклопедія : [в 17-ти т.] / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: І. К. Білодід та ін. 1-ше вид. Т. 4 : Данте Ешелон. К. : Голов. ред. УРЕ, 1961. 560 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
14. Гришук О. Людська гідність у правових актах ООН. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2004. Вип. 39. С. 37–41.
15. Церковна А. О. Гідність і честь у цивільному праві України : автореф. дис на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008. 36 с.
16. Недибалюк В. Д. Конституційне право людини на повагу до його гідності: поняття, зміст і його місце в системі прав людини. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* : збірник наукових праць. 2012. Вип. 58. С. 181–187.
17. Дашковська О. Р. Право на гідність та особисту недоторканість особи: гендерний аспект. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4 (39). С. 198–204.
18. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. Київ : Юрисконсульт, 2006. 1048 с.
19. *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom* (nos. 1 and 2). № 3002/03 and № 23676/03, ECHR 2009.
20. Штефан А. С. Цивільне судочинство у справах за позовами до засобів масової інформації про захист честі, гідності і ділової репутації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2013. 19 с.
21. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 року №2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
22. Постанова КЦС ВС № 591/7099/16-ц від 06 червня 2017 року на касаційну скаргу особа_1 на рішення Апеляційного суду Сумської області у справі за її позовом до особа_2 про захист честі, гідності, ділової репутації, відшкодування моральної шкоди. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82119183>
23. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах про захист гідності, честі та ділової репутації / упоряд.: канд. юрид. наук, доц. Д. Д. Луспенник. Київ, 2019. Вип. 52. С. 21–22.
24. Ямпольський В. Чи мають відповідати власники Інтернет-ресурсів за дописи інших осіб? URL: <http://blog.liga.net/user/vyampolsky/article/11681.as>
25. Порядок надання послуг з проведення фіксації і дослідження змісту веб-сторінок у мережі «Інтернет» з видачею Експертних висновків, а також видачі Довідок з відомостями про власників веб-сайтів або інформацією про їх встановлення від 22 листопада 2017 року, затверджений Директором об'єднання підприємств «Український мережевий інформаційний центр». URL: http://uanic.net/docs/documentsukr/Poryadok_nadannya_poslug_22.11.2017.pdf
26. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 16. Ст. 11.
27. *Perrin v. the United Kingdom* (dec.), № 5446/03, ECHR 2005-XI.
28. Рішення Сватівського районного суду Луганської області від 02.06.2017 р. Справа № 426/17323/16-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67053076>
29. Рішення Деснянського районного суду м. Києва в справі Справа №754/10796/19 від 24 грудня 2019 року позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3 про захист честі, гідності, ділової репутації та спростування поширеної інформації. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86582186>

References

1. Svoboda slova v interneti. Zakonodavchi iniciatyvy ta praktyka rozghljadu kryminalnykh sprav v Ukraini v 2014–2018 rokakh [Freedom of speech is in the Internet. Legislative initiatives and practice of consideration of criminal cases are in Ukraine in 2014–2018] : analitychnyj zvit / L. Opryshko, V. Volodovsjka, M. Dvorovyj.

- GhO «Platforma prav ljudyny». Kyjiv. Retrieved from https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/zvit_1.pdf [in Ukr.].
2. Jevropejsjka konvencija pro zapobighannja katuvannjam chy neljudsjkomu abo takomu, shho prynyzhuje ghidnistj, povodzhenju chy pokarannju [European convention about prevention torture or superhuman or such that humiliates dignity, to behavior or punishment] : Konvencija, Mizhnarodnyj dokument vid 26.11.1987 r. Oficijnyj portal Verkhovnoji Rady Ukrainy. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_068 [in Ukr.].
 3. Konvencija pro prava dytyny [Convention is about rights for a child] : Konvencija, Mizhnarodnyj dokument vid 20.11.1989 r. *Zibrannja chynnykh mizhnarodnykh dogovoriv Ukrainy*. 1990. № 1. 205 [in Ukr.].
 4. Konstytucija Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28 chervnja 1996 roku. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141 [in Ukr.].
 5. Cyvilnyj kodeks Ukrainy [Civil code of Ukraine] vid 16 sichnja 2003 r. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. 2003. № 40. St. 356 [in Ukr.].
 6. Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst ghidnosti ta chesti fizychnoji osoby, a takozh dilovoji reputaciji fizychnoji ta jurydychnoji osoby [About judicial practice in matters about defence of dignity and honour of physical person, and also business reputation of physical and legal person] : postanova Plenumu Verkhovnogho Sudu Ukrainy vid 27.02.2009 roku. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 [in Ukr.].
 7. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinskoji movy [Large explanatory dictionary of modern Ukrainian] / ghol. red. V. T. Busel. K. ; Irpinj : Perun, 2003. 1440 [in Ukr.].
 8. Zhdanenko, S. B. (2012). Pravovyj zakhyst chesti j ghidnosti [Legal defense of honour and dignity] : istorija ta suchasnistj *Visnyk Nac. tekhn. un-tu «KhPI»*, 4, 39–46 [in Ukr.].
 9. Bortnyk, V. A. (2004). Kryminaljno-pravova okhrona chesti ta ghidnosti osoby [Criminal protection of honor and dignity of a person] : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. juryd. nauk: 12.00.08. Kyjiv, 17 [in Ukr.].
 10. Luspenyk, D. D. (2003). Sudochynstvo u spravakh pro zakhyst chesti, ghidnosti ta dilovoji reputaciji [Proceedings on the protection of honor, dignity and goodwill]: avtoref. dys. na zdob. nauk. stup. kand. juryd. nauk: 12.00.03. Kharkiv, 20 [in Ukr.].
 11. Saprykina, I. V. (2006). Zakhyst chesti, ghidnosti, dilovoji reputaciji fizychnoji osoby za zakonodavstvom Ukrainy (za materialamy sudovoji praktyky) [Protection of honor, dignity and business reputation of an individual under the legislation of Ukraine (according to the case law materials)] : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. juryd. nauk: 12.00.03. Kyjiv, 21 [in Ukr.].
 12. Ukrajinsjka radjansjka encyklopedija [Ukrainian Soviet Encyclopedia] : [v 17-ty t.] / ghol. red. M. P. Bazhan ; redkol.: I. K. Bilodid ta in. 1-she vyd. T. 4 : Dante Eshelon. K. : Gholov. red. URE, 1961. 560 [in Ukr.].
 13. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinskoji movy [A great explanatory dictionary of modern Ukrainian] : 250000 / uklad. ta gholov. red. V. T. Busel. K. ; Irpinj : Perun, 2005. 1728 [in Ukr.].
 14. Ghryshuk, O. (2004). Ljudsjka ghidnistj u pravovykh aktakh OON [Human dignity in UN legal acts]. *Visnyk Ljvivjskogho universytetu*. Serija jurydychna, 39, 37–41 [in Ukr.].
 15. Cerkovna, A. O. (2008). Ghidnistj i chestj u cyvilnomu pravi Ukrainy [Dignity and honor in the Ukraine civil law of] : avtoref. dys na zdobuttja nauk. stupenja d-ra. juryd. nauk: 12.00.03. Kharkiv, 36 [in Ukr.].
 16. Nedybaljuk, V. D. (2012). Konstytucijne pravo ljudyny na povaghu do jogho ghidnosti: ponjattja, zmist i jogho misce v systemi prav ljudyny [Constitutional human right on respect to his dignity: concept, maintenance and his place in the system of human rights]. *Derzhava i pravo. Jurydychni i politychni nauky* : zbirnyk naukovykh pracj, 58, 181–187 [in Ukr.].
 17. Dashkovsjka, O. R. (2004). Pravo na ghidnistj ta osobystu nedotorkanistj osoby: ghendernyj aspekt [Right on dignity and bodily security of person: gender aspect]. *Visnyk Akademiji pravovykh nauk Ukrainy*, 4 (39), 198–204 [in Ukr.].
 18. Khavronjuk, M. I. (2006). Kryminaljne zakonodavstvo Ukrainy ta inshykh derzhav kontynentaljnoji Jevropy: porivnjalnyj analiz, problemy gharmonizaciji [Criminal legislation of Ukraine and other states of continental Europe : comparative analysis, problems of harmonization] : monografija. Kyjiv : Juryskonsuljt, 1048 [in Ukr.].
 19. Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2), 3002/03 and 23676/03, EChR 2009.
 20. Shtefan, A. S. (2013). Cyviljne sudochynstvo u spravakh za pozovamy do zasobiv masovoji informaciji pro zakhyst chesti, ghidnosti i dilovoji reputaciji [Civil rule-making in matters after lawsuits to the mass medias about defence of honour, dignity and business reputation] : avtoref. dys na zdobuttja nauk. stupenja kand. juryd. nauk: 12.00.03. Kyjiv, 19 [in Ukr.].
 21. Pro informaciju [About information]: Zakon Ukrainy vid 02 zhovtnja 1992 roku № 2657-KhII. *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. 1992. № 48. St. 650 [in Ukr.].

22. Postanova KCS VS № 591/7099/16-с vid 06 chervnja 2017 roku na kasacijnu skarghu osoba_1 na rishennja Apeljacionogho sudu Sumsjkoji oblasti u spravi za jiji pozovom do osoba_2 pro zakhyst chesti, ghidnosti, dilovoji reputaciji, vidshkoduвання moraljnoji shkody [Resolution of КІС ВС № 591/7099/16-ц from June, 06, 2017 on the appeal of ocoба 1 on the decision of the Appeal court of the Sumy area in business after her lawsuit to ocoба 2 about defence of honour, dignity, business reputation, compensation of moral harm]. Jedynyj derzhavnyj rejestr sudovykh rishenj. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82119183> [in Ukr.].
23. Oghljad praktyky Kasacijnogho cyvilnogho sudu u skladi Verkhovnogho Sudu u spravakh pro zakhyst ghidnosti, chesti ta dilovoji reputaciji [Review of practice of civil court of cassation in composition Supreme Court in matters about defence of dignity, honour and business reputation] / uporjad.: kand. juryd. nauk, doc. D. D. Luspenyk. Kyjiv, 2019, 52, 21–22 [in Ukr.].
24. Jampoljskyj, V. Chy majutj vidpovidaty vlasnyky Internet-resursiv za dopysy inshykh osib? [Whether the proprietors of Internet resources must answer for the notes of other persons?] Retrieved from <http://blog.liga.net/user/vyampolskyj/article/11681.as> [in Ukr.].
25. Porjadok nadannja poslugh z provedennja fiksaciji i doslidzhennja zmistu veb-storinok u merezhi «Internet» z vydacheju Ekspertnykh vysnovkiv, a takozh vydachi Dovidok z vidomostjamy pro vlasnykiv veb-sajtiv abo informacijeju pro jikh vstanovlennja [Order of grant of services in realization of fixing and research of maintenance of web pages in a network the «Internet» with delivery of the Expert conclusions, and also deliveries of Certificates with information about the proprietors of web sites or information about their establishment] vid 22 lystopada 2017 roku, zatverdzhenyj Dyrektorom ob'jednannja pidpryjemstv «Ukrajinskyj merezhevyj informacijnyj centr». Retrieved from http://uanic.net/docs/documentsukr/Poryadok_nadannya_poslug_22.11.2017.pdf [in Ukr.].
26. Cyvilnyj procesualnyj kodeks Ukrainy [Civil procedure code of Ukraine] vid 18 bereznja 2004 r. *Oficijnyj visnyk Ukrainy*. 2004. № 16. St. 11 [in Ukr.].
27. Perrin v. the United Kingdom (dec.), № 5446/03, ECHR 2005-XI.
28. Rishennja Svativsjkogho rajonnogho sudu Lughanskoji oblasti vid 02.06.2017 r. Sprava № 426/17323/16-с. Jedynyj derzhavnyj rejestr sudovykh rishenj [Judgment of the Swatowski District Court of Lugansk Region dated 02.06.2017. Case № 426/17323/16-с.]. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67053076> [in Ukr.].
29. Rishennja Desnjanskogho rajonnogho sudu m. Kyjeva v spravi Sprava № 754/10796/19 vid 24 ghrudnja 2019 roku pozovom OSOBA_2 do OSOBA_3 pro zakhyst chesti, ghidnosti, dilovoji reputaciji ta sprostuvannja poshyrenoji informaci Jedynyj derzhavnyj rejestr sudovykh rishenj [The decision of the Desniansky district court of Kyiv in the case Case № 754/10796/19 of December 24, 2019, by a claim of PERSON_2 to PERSON_3 on protection of honor, dignity, business reputation and refutation of the disseminated information]. Jedynyj derzhavnyj rejestr sudovykh rishenj. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86582186> [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 19.02.2020
прийнята до друку 18.03.2020*

*The article: is received 19.02.2020
is accepted 18.03.2020*